

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Tyrocinium Artis Oratoriæ Sacræ Et Profanæ

Moine, Joseph

Solodori, 1714

3. De Periodo & ejus partibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68834](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68834)

taphoræ, Similitudines, Antitheses, &c. 8. Ita fit in rebus magnis sublimis, ut tamen nescio quam thrasonicam elationem fugiat. Qui plura desiderat, evolvat libellum, quem Card. Pallavicinus de Stylo scripsit. Plura etiam attentæ lectio Ciceronis & aliorum melioris notæ scriptorum docebit. His tamen nec serviliter inhærendum, nec enitendum frustra, ut penitus aliquem imitemur, sed solum, ut ex eorundem observatione stylum nostrum naturalem, si qua in re vitiosus est, emendemus & expoliamus.

C A P U T III.

De Periodo & ejus partibus.

Periodus.

I. **Q**uid est Periodus? Resp. Ciceroni de Orat. ad Brut. n. 204. marginali, est Ambitus, circuitus, comprehensio, continuatio, circumscriptio. Eam deinde n. 207. describit: *Tanquam in orbe inclusa currat oratio, quoad insistat in singulis perfectis, absolutisq; sententiis.* Aliter definiri potest: Oratio, quæ pluribus constat partibus, ita inter se connexis, atque à se invicem pendentibus, ut sensus non sit perfectus absolutusque, nisi ultima pars accedat. Huic descriptioni sequentes numeri lucem affundent.

Ejus partes.

II. Quænam igitur sunt partes Periodi? Resp. Membra: membrorum verò partes sunt

sunt Incisa, prout Periodum constituunt; nam etiam extra hanc, ut dicitur, Membra adhibentur. Quamvis non sit necesse, ut Membra in Periodo semper Incisis distinguantur.

III. Quid est Membrum? Resp. Prout tanquam pars est in Periodo, Membrum est oratio, quæ quidem perfectam sententiam efficit, seu constructionem plenam, non tamen sensum ita absolvit, ut non expectetur aliquid ulterius addendum. Ut Cic. pro Cæcin. *Si quantum in agro locisq; desertis audacia potest.* Ubi vides, constructionem ex legibus Grammaticæ esse absolutam, non tamen sensum. Extra Periodum autem Membrum est oratio perfecta, quæ Incisis velut partibus distinguitur, quin tamen ad sensum absolvendum ambitu aliarum partium indigeat. Ut Cic. pro Lege Manil. n. 31. *Hoc tantum bellum, tam turpe, tam vetus, tam latè divisum atque dispersum, quis unquam arbitraretur, aut ab omnibus Imperatoribus uno anno, aut omnibus annis ab uno Imperatore confici posse?*

IV. Quid est Incisum? Resp. Prout in Periodo ponitur, est pars Membri, seu sensus & constructio imperfecta, quæ vel non omnes partes grammaticales expressas habet, vel interruptas. Ut in præced. exemplo: *Hoc tantum bellum* &c. quinque incisa sunt sine verbo. In 2. Catil. n. 1. *Abiit, excessit, evasit, erupit,* sunt verba sine Recto aperte posita. Ibid. n. 4.

L

Sed

Sed cùm viderem, ne vobis, ne quidem omnibus, ne etiam tum probata, si illum, ut erat meritus, morte multàssem, fore, ut ejus socios invidia oppressus persequi non possem, rem huc deduxi, ut tum palàm pugnare possetis, cùm hostem apertè videretis. Est constructio interrupta. Extra Periodum Incisum est vel pars membri, vel sensus brevissimus. Ut I. Catil. n. I. *ô tempora! ô mores!* Vel sensus non expleto numero conclusus. Ut Cic. pro Cluent. n. 62. *Extat memoria: sunt tabulae publicae: redargue me, si mentior: testium dicta recita.* Et paulo post: *Quid ergo? negasne, illud judicium esse corruptum? Non nego: sed ab hoc corruptum non esse confirmo. A quo igitur est corruptum?* Vel sensus imperfectus, seu qui non omnes partes expressas habet, quas Grammatica requirit ad constructionem.

Periodorum
Species.

v. Quot sunt species Periodorum? Resp. Duæ. *Vulgares*, quarum partes quidem dicto modo connexæ sunt, non tamen omnes ita necessariæ, ut unâ vel alterâ omissâ sensus non esset plenus. Aliæ vocantur *Rotunda*, sũntque pulcherrimæ, quarum partes (habent autem tres, summum quatuor) ita sunt connexæ, ut salvo sensu nulla possit omitti; ita sunt eadem plerumque constitutæ, ut quocunque ordine statuantur, semper idem sensus prodeat. Cic. pro Cæcin. init. *Si quantum in agro locisq; desertis audacia potest, tantum in foro atq; in judiciis impudentia valeret: non minus in causa cederet A. Cæcina Sexti Æbutii impuden-*

prudētia, quā tum in vi faciēda cessit audacia.
Præterea Periodi pro numero Membrorum vocantur bimembres, trimembres, quadrimembres; imò quinque vel sex membrorum. Sextum tamen Membrum sit earum summa longitudo, & vel hoc ipsum rarò fiat. Ordinariè verò longiores quatuor Membris definiantur; alioquin enim vel obscuræ fiunt, vel non facilè possunt sine interruptione uno spiritu pronuntiari, quod tamen Cicero exigit. Membrum in perfectioribus Periodis non multum excedat magnitudinem versùs hexametri, quamvis Cicero & alii sæpe longiora faciant. Longior talis Periodus *Pneuma*, Periodus unius Membrum *Monocolos* ab Aristotele vocatur.

VI. Quid est periodicè dicere? Resp. Est dicere per Periodos, sive sententiam Membris, inter se in aliquo sensu perfecto coherētib, & numerosè cadentibus, complecti.

Dicere periodicè,

VII. Quid est membratim dicere? Resp. Est sensum singulis membris, inter se non connexis aut coherētib, finire. Cic. pro Lege Man. n. 32. *Quam provinciam tenuistis à prædonibus liberam per hosce annos? Quod vectigal vobis tutum fuit? Quem socium defendistis? Cui præsidio Classibus vestris fuistis? Quam multas existimatis insulas esse desertas? Quam multas aut metu relictas, aut à prædonibus captas urbes esse sociorum?*

membratim,

VIII. Quid est incisim dicere? Resp. Cùm in singulis Incisis oratio insistit & desinit.

incisim.

Ut : *Veni, vidi, vici. Abiit, excessit, evasit, erupit, &c.*

Quando sic
dicatur.

IX. Quando periodicè? Quando membra-
tim? Quando incisim dicitur? Resp. *Pe-
riodicè* in Exordiis; in rebus magnis, copio-
sis, & amplificatione dignis. Sæpe etiam
quando suave ac temperatum genus dicen-
di requiritur, ut in Genere Exornativo.
Membratim in rebus mediocribus, in Narra-
tione, Confutatione, & reprehensione. *In-
cisim* in rebus levibus, in arguendo, con-
futando, deridendo; in salibus, in argutiis,
in contentionibus, &c. Misceri autem debent
periodicè dicta cum Membris, & membra-
tim dicta cum Incisis: monstrosa enim esset
oratio, quæ tota constaret catena quadam
Periodorum, aut facta esset meris Membris.
Et licet Periodi ad delectationem faciant,
earum tamen prolixior continuatio nauseam
procrearet.

In periodis
observan-
dum.

X. Quid ulteriùs observandum in Perio-
dis? Resp. 1. Ut sint numerosè fluentes.
De Numero verò dicitur sequenti capite. 2.
Ad hunc Numerum efficiendum non immi-
sceanur verba, quæ ad rem non pertinent,
nec alium, quàm hunc, finem habent. 3. Va-
rientur, ne sint omnes eujdem methodi;
non semper iisdem pedibus inchoentur, aut
aliis similibus pedibus terminentur. 4. Non
est de necessitate Periodorum, quod qui-
dam incipientes videntur existimare, ut
om-

omnes desinant in verba longissima. 5. Aut sint Figura aliqua sententiarum, illæ præsertim, quas ornatiores cupimus propinare, aut Figuris exornentur. 6. Sint clarissimæ. 7. In orationibus, præsertim latinis, sed cum proportione etiam in alia quacunque lingua magis ordinata factis, præcipua cura habeatur de initio & fine Periodi. Pro utroque loco Authores certos aliquos pedes observârunt.

XI. Quinam pedes considerantur in Periodis? Resp. Maximè sequentes: Pedes periodorum.

Spondeus, qui constat duabus syllabis longis; ut *dicunt*.

Pyrrichius, duabus brevibus; ut *Novus*.

Choræus, quem alii Trochæum vocant, longâ & brevi; ut *semper*.

Jambus, brevi & longâ; ut *ferunt*.

Molossus, tribus longis; ut *Perfundunt*.

Tibrachys, tribus brevibus; ut *Agimus*.

Dactylus, longâ & duabus brevibus; ut *Litora*.

Anapæstus, duabus brevibus & longâ; ut *Faciunt*.

Bachus, brevi & duabus longis; ut *Amores*.

Antibachus, duabus longis & brevi; ut *Perferre*.

Creticus, qui & Amphimacer, longâ, brevi, longâ; ut *Obtinent*.

Amphibrachys, brevi, longâ, brevi; ut *Reguntur*.

Peon I. Longâ, tribus brevibus; ut *Perfidia*.

Peon

Pæon 4. tribus brevibus & longâ, ut *Refugium*.
Dichoræus, longâ, brevi, longâ, brevi; ut
Conferantur.

Dispondæus, quatuor longis; ut *Concludendum*.
Dochimus, brevi, duabus longis, brevi, longâ; ut *Perhorrescerent*.

XII. Quinam ex his aptè inchoant *Periodum*? Resp. Quando sermo hîc est de initio, non dicitur, tales pedes debere se mutuò statim subsequi, ut patebit ex primo exemplo. Pro hoc itaq; serviunt: 1. *Creticus geminus*. Ut: *Neminem vestrûm ignorare arbitror*. 2. *Dichoræus*. *Quantacungq; solertia*. 3. *Pæon 1.* *Si beneficio deorum immortalium*. 4. *Pæon 4.* *Facilitas illa dissimulandi scelera*. 5. *Creticus cum Spondæo*. *Quæ precatus sum à diis*. 6. *Anapæstus cum Cretico*. *Fateor, Judices*. 7. *Molossus cum Pyrrichio vel Tribrachy*. *Quamvis illa sit inter homines*. 8. *Dochimus*. *Honorem senatoriæ dignitatis*. 9. *Spondæus cum Anapæsto & Cretico*. *Etsi vereor, Judices*. 10. *Dactylus cum Choræo vel Cretico*. *Nescio, quale debitum*. 11. *Bachius cum Anapæsto*. *Vehebatur in Egedo*. 12. *Jambus cum Spondæo*. *Novum crimen*. 13. *Jambus cum Anapæsto*. *Frequentia vestra*. 14. *Tribrachys cum Spondæo vel Choræo*. *Timeo, ne parùm grata*. Hæc non ideo afferuntur, quòd sola possint incipere *Periodum*, cum alia initia fortassis æquè sint idonea, sed quia sunt magis consueta.

XIII. Qui-

XIII. Quinam pedes mediæ Periodo ser-
viunt? Resp. Quoad medium aures potiùs
consulendæ sunt, quàm præcepta. Vi-
dentur tamen placere Pæon 1. & 4. Ana-
pæstus, Dichoræus, & his similes. Id tantùm
curetur in tota Periodo, ut pedes tempe-
rentur ac misceantur, ne plures syllabæ
longæ, aut plures breves concurrant.

XIV. Quinam Periodum eleganter finiunt?
Resp. 1. Dochimus. *Cives reviviscerent.* 2.
Creticus & Dichoræus. *Æmulos comparavit.*
3. Choræus & Molossus. *More Majorum.* 4.
Dichoræus & Molossus. *Maximè laboraret.* 5.
Duplex Creticus. *Plurimum contulit.* 6. Cre-
ticus & Dactylus. *Moribus consonet.* 7. Jam-
bus vel Anapæstus & Dispondæus. *Per tales
viros infringendam.* 8. Tribrachys & Spon-
dæus. *Factione violatam.* Sed ista lectione
potiùs, usu, & aurium judicio discuntur.
Quamvis autem modò exposita videantur
soli linguæ latinæ convenire; habent tamen
& aliæ vocabula duriora & leniora, in qui-
bus temperamento studeat, qui suaviter &
eleganter dicere meditatur.

XV. Quomodo potest quævis propositio
dilatari in Periodo? Resp. Si partes veras
non habet, ut verba simplicia: *morior, studeo,
superbus*, &c. quærantur initio partes vel per
Enumerationem, vel per Adjuncta. Hæ de-
inde & aliæ propositiones, quæ veras par-
tes jam habent, ut: *Christus pro omnibus pas-
sus*

Dilatatio in
periodum.

sus est, sumantur dilatandæ per singulas partes sequentibus modis. 1. Per Definitiones conglobatas alicujus partis. 2. Per Adjuncta. 3. Per Enumerationem partium. 4. Per explicationem verbi cujusdam, vel Incisi, pluribus & elegantioribus modis illud proponendo. V. G. *Ignoratis? Dic cum Cic. pro Mil. n. 33. Vos hospites in hac urbe versamini? vestra peregrinantur aures? neq; in hoc pervulgato sermone occupantur?* 5. Per Periphrasin. Ut: *Sol oriens. Prodit è tenebris luminum pater, suisq; radiis minores stellarum lampades velut absorbens, animam & colorem rebus denuo impertitur.* 7. Per Synonymiam Figuram, aut sensus synonymos. 8. Per Allegoriam. 9. Per Enumerationem Causarum, Effectorum, Antecedentium, vel Consequentium. 10. Per brevem Hypotyposin, vel Ethopœiam. 11. Per Descriptionem singulorum particularium alicuius Generis, V. G. in hac propositione: *Omnes Hierosolymitani cooperati sunt condemnationi Christi.* Explicari potest, quid contribuerit Pilatus, quid Herodes, quid Pontifices, &c. 12. Per Affirmationem & Negationem, dicendo imprimis, quid res aliqua sit, deinde quid ea non sit. 13. Per Inductionem brevium exemplorum. 14. Per Congeriem pluribus similibus dictionibus eandem rem exaggerando, aut per Auxesin comparando. 15. Per Locos Rhetoricos

toricos alios, aut Figuras. 16. Per Testimonia. Neq; opus videtur exemplis, cum passim sint obvia. Porro singulas partes ita connecte, ut una trahat alteram, sensusq; hac ratione suspensus continuato fluxu volvatur usq; ad Periodi complementum. Juvant hunc nexum aliquæ particulæ, de quibus mox.

xvi. Quæ particulæ nectunt partes Periodi, ut vi sermonis necessario, uno posito, Particulæ connectentes. debeat alterum sequi? Resp. *Quamquam*, *Etsi*, *Tametsi*, &c. necessario sequi debebit aliud Membrum, quod respondeat per *Tamen*, *Veruntamen*, *Nihilominus*, &c. Sic se mutuò excipiunt: *Non solum*; *Verum etiam*. *Adeo*; *Ut*. *Tantum*; *Quantum*. *Talis*; *Qualis*. *Cum*; *Tum*. *Quemadmodum*; *Sic*. *Sicut*; *Ita*, *Eodem modo*, &c. *Quoties*; *Toties*. *Unde*; *Inde*. *Quò*; *Eò*. *Non minus*; *Quam si*. *Tot*; *Quot*. *Quæ maximè in urbibus* &c. *Ea etiam* &c. Et similes.

CAPUT IV.

De Numero oratorio.

i. **Q**uid est Numerus oratorius? Resp. Numerus oratorius. Juxta Aristot. L. 3. Rhet. c. 8. est *Rhythmus*, seu certa harmonia vocum, aptè inter se dispositarum. Cic. de Orat. ad Brutum versus finem, ubi prolixè de Numeris oratoriis disputat, n. 170. definit, quòd